

ХРОНІКА

Лариса Вахніна

УПЕРШЕ В УКРАЇНІ

29 листопада 2018 року в залі засідань Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (далі – ІМФЕ) відбулася презентація видання Альгірдаса Юлюса Греймаса «Про богів та людей» у перекладі з литовської Владаса Просцевічуса за участю співробітників ІМФЕ, представників Видавничого дому «Києво-Могилянська академія», вищих навчальних закладів та Посольства Литовської Республіки в Україні. Пропонувана книга поєднує в собі переклад українською мовою

двох програмних праць видатного французького вченого, семиотика, мовознавця та міфолога, литовця із походження Альгірдаса Юлюса Греймаса, яким він присвятив майже 20 років свого життя і які є своєрідним підсумком його роботи щодо осмислення та систематизації литовської міфології.

100-річний ювілей ученого, який світ відзначав 2017 року, було внесено до переліку найважливіших дат у галузі культури, мистецтва, науки і освіти ЮНЕСКО.

Переклад видання українською мовою здійснено за підтримки Литовського інституту культури (*Lithuanian Culture Institute*). Підготовку оригінал-макету, друк та розповсюдження здійснено за підтримки Українського культурного фонду.

Відкрила презентацію та головувала на ній заступник директора ІМФЕ, кандидат історичних наук Наталія Стішова. Вона привітала в особі радника з питань науки та культури Литовської Республіки Юргіса Гедріса зі 100-річчям відродження литовської державності.

Радник Посольства Литовської Республіки з науки та культури Юргіс Гедріс висловив слова подяки видавництву, Литовському інституту культури, а також Українському культурному фонду, який допоміг у виданні книжки. Він зазначив: «Це приклад того, що наші культурні зв'язки зміцніли впродовж останніх чотирьох років. Дедалі більше з'являється української та литовської художньої і наукової літератури. Тому мені ці зв'язки бачаться не стільки сусідськими, скільки братерськими у всіх сферах. Хотілося б розповісти, як з'явилася ця книжка. Звернімо увагу на те, що це перша книжка українською мовою Греймаса – вченого зі світовим іменем. Хоча зазначають, що він француз і литовець, ми вважаємо, що він – литовець і француз. Торік був ювілей – 100-річчя з дня його народження, який відзначали у всьому світі. Велика програма заходів була затверджена Урядом Литви. Я радий, що ця книжка вийшла якраз до 100-річчя відновлення литовської державності, що також символічно». Від імені дирекції Наталія Стішова з нагоди зустрічі подарувала литовському гостеві нові видання ІМФЕ.

Директор Видавничого дому «Києво-Могилянська академія» Олена Судакова відзначила особливу роль у реалізації цього унікального проекту перекладача книжки – доктора філологічних наук Владислава Просцевічуса. Вона зауважила: «На жаль, він не зміг приїхати на презентацію видання. Пан Владислав контактував із Литовським інститутом куль-

тури в Каунасі. За підтримки литовської сторони видання було профінансовано в частині перекладу. Щоб видати таку книжку, потрібно було мати ще й авторське право. Дружина А. Греймаса, яка мешкає у Франції і якій належали всі права на книжку, погодилася безкоштовно передати їх, наголосивши, що буде щаслива, якщо книга вийде українською мовою, і що буде всіляко цьому сприяти. Попросила лише надати їй кілька примірників, що ми обов'язково зробимо. Ми передавали їй сигнальні примірники, проте вони були ще без ілюстрацій. Передусім маємо подякувати Владиславу Просцевічу-су. Я, звісно, також вдячна Литовському інституту культури, адже без їхньої участі не було б перекладу. Ми надзвичайно вдячні й Українському культурному фонду, який профінансував видання накладом 1000 примірників, завдяки чому була змога їх надіслати до багатьох українських бібліотек безкоштовно (коштом Фонду). Цього року принаймні кілька сотень українських бібліотек (і публічних, і наукових, які містяться в наукових, освітніх і культурних закладах) отримали щонайменше по примірнику книжки. Окремо хочу висловити велику подяку такій людині, як завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України Лариса Костянтинівна Вахніна. Зауважимо насамперед, що вона стала науковим редактором книжки. Я надзвичайно вдячна Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України за запрошення, можливість зібрати науковців, усіх, кому не байдужа ця праця, а також за надане приміщення, організацію заходу». Далі пані Олена Судакова зупинилася на проблемах, пов'язаних з виданням: «Складність полягала в тому, що було надзвичайно обмаль часу. Науковці розуміють, що означає видати тисячу примірників таким обсягом. Для того, щоб її тільки надрукувати, уже потрібен місяць. А для того, щоб її підготувати, а друкарські роботи, а для того, щоб потім розповсюдити по бібліотеках, а ще підготувати звіти, організувати

презентацію – це просто шалений темп. Тому я надзвичайно вдячна, що Ви долучилися і стільки зробили для проведення презентації. Хочу ще кілька слів сказати про книжку. Передусім зазначимо, що в ній дуже актуальне вступне слово Лариси Костянтинівни. Ще є передмова литовського фахівця (якраз із литовської міфології). Це перша така відмінність українського видання. Зрозуміло, що відмінністю є і те, що тут все ж таки є дві книги, які є підсумком двадцятирічної роботи Альгірдаса Греймаса – усвідомлення, систематизація литовської міфології. Крім того, у цьому виданні в нас розміщено ілюстрації, які отримали теж за угодою. Ви бачите, скільки людей, скільки установ відгукнулося, усі пішли назустріч, на співпрацю, щоб книжка народилася! У Литві, у с. Нейсая Шауляйського району є Музей дерев'яних скульптур – парк просто неба, де розташовані дерев'яні скульптури литовських богів. Їх там дуже багато. І ми не знали, як отримати дозвіл на розміщення тих зображень у книзі, тому що, Ви знаєте, це теж треба купувати авторське право. Музей дозволив литовському фотохудожнику Жідрунасу Будзінаускасу зробити для нас ці ексклюзивні фотографії безкоштовно, який передав їх нам так само безкоштовно. Наші подяки розміщені у книзі, з ними можна ознайомитися. Там є QR коди, які виводять і на персональну сторінку Жідрунаса Будзінаускаса (можна побачити його роботи і як фотохудожника), і на сторінку Музею дерев'яних скульптур у Литві. На обкладинці теж є QR код, який виводить на сторінку Українського культурного фонду. Це для того, аби було видно, хто, які люди, які організації сприяли появі цієї книжки. Як уже було зазначено, ми трохи запізнилися, 100-річний ювілей Греймаса був внесений у список найважливіших дат ЮНЕСКО. І його відзначали насправді на міжнародному рівні в дуже багатьох країнах світу: в Америці, Франції, Литві та ін. Проводилися міжнародні конференції, виходили книжки. На жаль, ми змогли отак вже об'ємно, форматно долучитися до свята

тільки цього року. Але все одно переклад здійснили. Україна вперше отримала книжку цього автора, перекладену українською мовою».

Завідувач відділу української та зарубіжної фольклористики, кандидат філологічних наук Л. Вахніна поділилася своїм досвідом підготовки видання до друку як науковий редактор книжки та автор вступного слова до неї від української сторони. Вона висловила подяку Посольству Литовської Республіки за підтримку. Окремо відзначила продуктивну співпрацю з видавництвом.

На презентації виступили науковці, зокрема провідний науковий співробітник ІМФЕ, доктор філологічних наук Оксана Микитенко; провідний науковий співробітник ІМФЕ, доктор мистецтвознавства Ігор Юдкін; провідний науковий співробітник ІМФЕ, доктор філологічних наук Леся Мушкетик; провідний науковий співробітник ІМФЕ, доктор мистецтвознавства Михайло Хай; старший науковий співробітник ІМФЕ, кандидат філологічних наук Тетяна Шевчук; старший науковий співробітник ІМФЕ, кандидат філологічних наук Олена Чебанюк; доцент кафедри фольклористики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат філологічних наук Олеся Наумовська; доцент кафедри слов'янської філології, кандидат філологічних наук Олена Чмир; а також лектор кафедри слов'янської філології з Білорусі, доцент, кандидат філологічних наук Ірина Короткевич. Обговорення видання стало своєрідним круглим столом, присвяченим видатному литовському і французькому вченому та інспірації його наукових ідей, гіпотез у сучасному науковому просторі. Кожен, хто брав участь в обговоренні, фактично був доповідачем на цьому науковому заході, де прозвучали надзвичайно важливі думки та пропозиції. Греймас не лише об'єднав усіх присутніх, а й надихнув на нові пошуки.

Про перекладача Владислава Просцевічуса також говорила співробітниця телеканалу «Україна» Вікторія Рогожина: «Вла-

дислав Просцевічус – це син і литовського, і українського народу. Батько його – литовець, який був засланий до Норильського табору, а мама – українка (з Донеччини). Владислав народився там, у Норильську. Крім того, що він блискучий перекладач, він ще й дуже талановитий філолог. І дякувати тому, що Литва одразу дала притулок Владиславу після того, що сталося в Донецьку, тому що він втратив усе – не тільки домівку, а й свою роботу, аудиторію – все!»

Усі доповідачі наголошували на тому, що видання книжки, присвяченої литовській міфології, – це визначна подія як у науковому, так і в культурному житті нашої країни. Приємною несподіванкою для присутніх стало отримання в дар згаданого видання від Видавничого дому «Києво-Могилянська академія».

Слід згадати, що 24 травня 2019 року у Вільнюсі на заключному засіданні 49-ї Міжнародної баладної конференції на тему «Людські стосунки у піснях та через пісні: значення та контексти», яку було організовано Інститутом литовської літератури і фольклору та Комісією з народної творчості (*Kommission für Volksdichtung*), відбулася презентація згаданого видання вже на батьківщині автора. Дослідження відомого литовського і французького вченого представили Л. Вахніна та О. Микитенко. До бібліотеки Інституту литовської літератури і фольклору було передано нові праці ІМФЕ. Для українських науковців було надзвичайно важливо ознайомитися з литовським досвідом учених-гуманітаристів, адже в Литві фольклористика та етнологія належать до державотворчих наук, які мають відповідний пріоритет.